

ศึกษาทัศนะเรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

A STUDY OF THE CONCEPT OF HARMONY PRINCIPLE IN BUDDHIST TEXTS.

กัณตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

พระวรวัฑฒิ คุณสีโล

พระมหาสุพจน์ สุเมโธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาทัศนะเรื่องความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาทัศนะเรื่องความสามัคคี 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับความสามัคคีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3. เพื่อประยุกต์ทัศนะความสามัคคีกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งของคนไทยในปัจจุบันการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบศึกษาเชิงวิเคราะห์ ศึกษาข้อมูลจากแหล่งทั้งสองข้างต้นต่าง ๆ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ประกอบกับทัศนะแนวความคิดเห็นของผู้วิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทัศนะเรื่องความสามัคคีจากผลการวิจัย พบว่า ในพระวินัยปิฎกได้กล่าวอ้างถึง สังฆราช สังฆเภท และสังฆสามัคคี สังฆราช คือ ความร่าเริงของหมู่คณะหรือสงฆ์ที่มีการแตกแยกเกิดขึ้นทำโดยพระภิกษุสงฆ์เท่านั้นคนอื่นทำไม่ได้ในพระสุตตันตปิฎกได้ให้ความหมายของคำว่าสามัคคีซึ่งปรากฏในจุฬโคตลึงคสาธสูตรว่าด้วยเหตุแห่งความสามัคคีหมายถึงการตั้งกายกรรม วจีกรรมและมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาในมิตรสหายและคนทั้งหลาย โดยไม่ถือว่าตนเป็นใหญ่กว่าคนอื่นให้เกียรติให้สำคัญต่อผู้อื่น จึงจะถือว่าได้บำเพ็ญสามัคคีธรรมตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างสมบูรณ์และในพระอภิธรรมปิฎกได้กล่าวถึงความสามัคคีในลักษณะของการถาม-ตอบเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของอันตรายที่เกิดจากไฟทั้ง 3 อย่าง คือ ไฟราคะ ความอยาก ไฟโทสะ ความพยาบาทอาฆาต ไฟโมหะ ความหลงมกมาย ซึ่งกิเลสของทั้งสามนี้เป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกของความสามัคคีในหมู่ชน

2. หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับความสามัคคีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากการศึกษาพบว่าหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีประกอบด้วยสังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 และอธิปไตยธรรมทั้ง 7 เป็นเครื่องบ่งบอกได้ว่าเมื่อคณะสงฆ์และฆราวาส ได้พากันประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวแล้ว จะส่งผลให้เกิดความสามัคคีอย่างแน่นนอน ความเสื่อมความวุ่นวายต่างๆในพระพุทธศาสนาก็จะไม่เกิดขึ้น

3. การประยุกต์ทศนะความสามัคคีกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งของคนไทยในปัจจุบันจากการศึกษาสรุปโดยภาพรวมพบว่า สังคมไทยต้องการความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในสังคมทุกคนจึงต้องช่วยกันเสริมสร้างความสามัคคีด้วยการรวมพลังปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงามถูกต้องตามหลักการข้อบังคับกติกาศีลธรรมซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนสังคมไทยให้เดินหน้าไปสู่สังคมแห่งความสามัคคีธรรมอย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ : ความสามัคคี, คัมภีร์พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The purposes of this research were; 1. to study the concept of harmony principle, 2. to study the principles concerning with harmony principle, appeared in Buddhist texts, and 3. to apply the concept of harmony principle with resolving the conflicts of Thai people in a present. The researcher followed the critical study research by collecting the data from the sources such as the documentary researches. Analyze the both sources and to make a presentation in an analytical description format on the researcher's concepts and viewpoints.

The research results found that:

1. The concept of harmony principle shown that 1) In Vinaya Pitaka, the concept of harmony principle mentioned to Sangharachee and Sanghapetor schism among Buddhist monks. 2) In Suttanta Pitaka, gives the meaning of harmony principle appeared in Julakhosingkhasalasuta such as the basic of harmony that made a focus on a body, a speech and mind along the way of

Buddhism. And 3) In Abhidham Pitaka, mentioned to the harmony principle as a QA conversation about the danger of defilements: passion, hatred, and delusion. These are breakable to the harmony.

2. The principles concerning with the harmony principle appeared in the Buddhist texts was found that Four Objects of Sympathy, Six States of Conciliation, and Seven Conditions of Welfare are affected to the harmony.

3. To apply the concept of harmony principle with the conflicts of Thai people in a present was found that Thai people needed more harmony to be a unity. Everyone must play in a big role to respond and respect the laws and morality.

Keyword: Harmony, Buddhist texts.

บทนำ

ความสามัคคีของมนุษย์ในสังคม มีความสำคัญมากเพราะมนุษย์ไม่สามารถจะอยู่ได้ตามลำพังนับตั้งแต่สถาบันครอบครัวขึ้นไปการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในฐานะต่างๆทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีและการติดต่อ เป็นต้นบางครั้งการอยู่ร่วมกันของคน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆเช่นปัญหาครอบครัวปัญหาเสพติดปัญหาการละเมิดสิทธิปัญหาการขัดแย้ง เป็นต้น (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2532)

ในสภาพปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประเทศไทยของเรามีปัญหาการขาดความสามัคคีกันอย่างรุนแรง อันสืบเนื่องมาจากปัญหาทางการเมืองที่แยกซ้าย แบ่งสี ผลจากการเมืองที่มีความแตกความสามัคคีส่งผลให้ประชาชนในชาติแตกความสามัคคีกันด้วย อันเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่พ่อแม่ลูก พี่น้อง ได้มีความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่างกัน ทำให้ต้องถกเถียงกันอย่างรุนแรง นี่คือการประเด็นที่ทำให้คนในชาติเกิดความแตกแยกขาดความสามัคคีกัน แม้แต่องค์กรสำคัญต่าง ๆ เช่น องค์กรสงฆ์ สถาบันการศึกษา ก็มีความคิดเห็นที่แตกแยกในด้านการเมืองการปกครอง ทำให้คนในองค์กรเหล่านั้นได้แตกความสามัคคีกันอย่างรุนแรง เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจในการทำวิจัย

ได้กล่าวถึงการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ประเด็นที่จะได้ศึกษา คือความหมายของความสามัคคีตามพระไตรปิฎกตามอรรถกถาและตำราทางวิชาการ คุณลักษณะองค์ประกอบจุดมุ่งหมาย หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีตามแนวทางพระพุทธศาสนา มี หลักสังคหวัตถุ 4 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หลักสารณียธรรม 6 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หลักอุปทานียธรรม 7 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น หลักการพัฒนาให้เกิดความสามัคคีโทษของการขาดความสามัคคีและประโยชน์ของการมีความสามัคคีประยุกต์มุมมองเกี่ยวกับความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาไปใช้กับปัญหาสังคมไทยในปัจจุบันเพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมไทย ได้มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของความสามัคคี และเพื่อเป็นแนวทางในการวางรากฐานชีวิตที่ดีของคนในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทศนะเรื่องความสามัคคี
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับความสามัคคีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์ความสามัคคีด้วยหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จะศึกษาเชิงเอกสาร โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิโดยวิธีเก็บข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539
2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือ อรรถกถาฎีกาและตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งสิ่งที่เป็นการอธิบายจากเอกสารฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. รวบรวมข้อมูลที่ได้มา ทำการเรียบเรียงให้มีความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกัน ทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5. จัดทำรูปเล่มวิทยานิพนธ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยเป็นรูปเล่ม

ผลการศึกษา

1. ทศนะเรื่องความสามัคคีจากผลการวิจัย พบว่า ในพระวินัยปิฎกได้กล่าวอ้างถึง สังฆราชี สังฆเภท และสังฆสามัคคี สังฆราชี คือ ความร่าเริงของหมู่คณะหรือสงฆ์ที่มีการแตกแยกเกิดขึ้นทำโดยพระภิกษุสงฆ์เท่านั้นคนอื่นทำไม่ได้ในพระสูตรตันตปิฎกได้ให้ความหมายของคำว่า สามัคคีซึ่งปรากฏในจุฬโคสิงคสาสสูตรว่าด้วยเหตุแห่งความสามัคคีหมายเอาการตั้งกายกรรม วจีกรรมและมโนกรรมที่ประกอบด้วยเมตตาในมิตรสหายและคนทั้งหลาย โดยไม่ถือว่าตนเป็นใหญ่กว่าคนอื่นให้เกียรติให้ความสำคัญต่อผู้อื่น จึงจะถือว่าได้บำเพ็ญสามัคคีธรรมตามทศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างสมบูรณ์และในพระอภิธรรมปิฎกได้กล่าวถึงความสามัคคีในลักษณะของการถาม-ตอบเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของอันตรายที่เกิดจากไฟทั้ง 3 อย่าง คือ ไฟราคะ ความอยาก ไฟโทสะความพยาบาทอาฆาต ไฟโมหะ ความหลงมกมาย ซึ่งกิเลสของทั้งสามนี้เป็นสาเหตุให้เกิดความแตกแยกของความสามัคคีในหมู่ชน

2. หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับความสามัคคีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากการศึกษา พบว่า หลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีประกอบด้วยสังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 และอธิธานียธรรมทั้ง 7 เป็นเครื่องบ่งบอกได้ว่าเมื่อคณะสงฆ์และฆราวาส ได้พากันประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวแล้ว จะส่งผลให้เกิดความสามัคคีอย่างแน่นนอน ความเสื่อมความวุ่นวายต่างๆในพระพุทธศาสนาก็จะไม่เกิดขึ้น

3. การประยุกต์ทศนะความสามัคคีกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งของคนไทยในปัจจุบันจากการศึกษาสรุปโดยภาพรวม พบว่า สังคมไทยต้องการความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในสังคมทุกคนจึงต้องช่วยกันเสริมสร้างความสามัคคีด้วยการรวมพลังปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงามถูกต้องตามหลักการข้อบังคับกติกาและศีลธรรมซึ่งจะเป็นแรงขับเคลื่อนสังคมไทยให้เดินหน้าไปสู่สังคมแห่งความสามัคคีธรรมอย่างสมบูรณ์

ดังนั้น ความสามัคคี ถือได้ว่าเป็นประจักษ์ “เครื่องมือ” ในการระงับหรือแก้ไขปัญห ความขัดแย้งและปัญหาอื่น ๆ ที่รุนแรงในสังคมไทยท่ามกลางวิกฤติการณ์ที่เกี่ยวกับความแตกสามัคคีความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในทั่วทุกมุมของสังคมไทยทำให้แนวคิดและการปฏิบัติในเรื่องความสามัคคีได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเข้าไปดำเนินการแก้ไข

ปัญหาความแตกแยกความขัดแย้งและความรุนแรงของสังคมไทย ความสามัคคีตามหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยการช่วยเหลือกันปรองดองและให้อภัยกัน ก็จะช่วยส่งผลโดยตรงให้สังคมไทยมีแต่ความสงบร่มเย็นเป็นประเทศชาติที่น่าอยู่มากยิ่งขึ้นความสามัคคีจึงเป็นรากฐานที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาความแตกแยกความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมไทยในยุคปัจจุบันได้อย่างดีเยี่ยม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาทางด้านวิกฤติเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ส่งผลกระทบกับประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง การแก้ไขปัญหาสังคมจึงเป็นเรื่องของคนในชาติที่ต้องมีส่วนร่วมกันทั้งทางภาครัฐและทางศาสนาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ให้ผู้คนในสังคมเกิดความรู้สึกสามัคคีกันได้ ดังนั้น การที่จะช่วยสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความสามัคคีปรองดองปรับเปลี่ยนแนวความคิดของคนให้เกิดสติปัญญา พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมแก้ไขวิกฤติสังคมในชาติให้กลับคืนสู่ปกติสุขโดยเร็วโดยรัฐบาลควรดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ในแง่ของการศึกษาควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมในด้านความสามัคคีในโรงเรียนโดยเริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาลเป็นต้นไป ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนให้เรียนรู้เกี่ยวกับความสามัคคีให้มากขึ้น อีกทั้งการบูรณาการให้รู้ถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น และให้มีประสบการณ์ในเรื่องความสมานฉันท์และเอื้ออาทร

2. ควรปลูกฝังให้เยาวชนทุกเพศ วัย เกิดความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน โดยจัดกิจกรรมร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน

3. ควรเน้นให้ประชาชนชาวไทยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างคนไทยผู้นับถือพระพุทธศาสนาและผู้นับถือศาสนาอื่น มีศาสนาอิสลาม เป็นต้น เช่น กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมเชิงท่องเที่ยวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4. ควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณและวิทยาการความรู้ต่าง ๆ อันเป็นสาระที่สามารถนำความสมานฉันท์และเอื้ออาทรไปใช้ในชีวิตได้จริงและเป็นประโยชน์ต่อตัวเอง ต่อสังคมและต่อโลก

5. ควรประสานกับผู้นำท้องถิ่นในการให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยมีความสมานฉันท์และเอื้ออาทร ซึ่งแนวทางนี้จะต้องยึดถือว่า การพัฒนาความเป็นอยู่ในชนบทเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ความเสมอภาคในด้านการจัดบริการหรือสวัสดิการทางสังคมจะต้องกระทำอย่างทั่วถึง รัฐจะต้องสร้างอุดมคติ อุดมการณ์ และค่านิยมขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป การปรับปรุงวัฒนธรรมด้านปทัสถานและควรควบคุมบังคับใช้ให้เป็นไปอย่างได้ผลและจริงจัง โดยกระทำร่วมกันในทุกฝ่าย เริ่มจากรัฐบาลและสถาบันต่าง ๆ นั้นเอง นอกจากนี้ จะต้องเสริมสร้างเอกลักษณ์และจริยธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นซึ่งเน้นด้านจิตใจมากกว่าวัตถุเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยเรื่องศึกษาทัศนคติและความสามัคคีในคัมภีร์พระพุทธศาสนานี้ ยังมีเรื่องที่ควรศึกษาวิเคราะห์และวิจัยอยู่อีกมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะเพื่อการทําวิจัยครั้งต่อไปได้ ดังนี้

1. ควรทำการศึกษาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม อันจะนำผลดีแก่คนในชาติไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมานานแล้ว ถึงแม้ไม่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเขียนบันทึกไว้

2. ควรทำการศึกษาเรื่อง “อคติ 4 ประการ” ส่งผลร้ายต่อองค์กรและสังคมไทย เพื่ออคติทั้ง 4 ตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งผลให้องค์กรและสังคมไทย มีการรังเกียจเลือกที่รักมักที่ชัง ซึ่งส่งผลอย่างรุนแรงในการทำงานของทุกองค์กร ทำให้คนในองค์กรขาดความรักความสามัคคีอย่างรุนแรง ทำให้งานขาดประสิทธิภาพ

3. ควรศึกษาพุทธวิธีเพื่อการสร้างความสามัคคีในการเมืองการปกครองของสังคมไทย ซึ่งนับเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหการขาดความสามัคคีในการเมืองการปกครองของสังคมไทยด้วยวิธีทางพระพุทธศาสนา

4. รูปแบบวิถีพุทธกับการสมานฉันท์เพื่อสันติสุขในสังคมไทย ซึ่งจะได้ทราบรูปแบบวิถีพุทธในการสร้างความสมานฉันท์เพื่อก่อให้เกิดความสันติสุขอย่างรวดเร็วในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (2532). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.